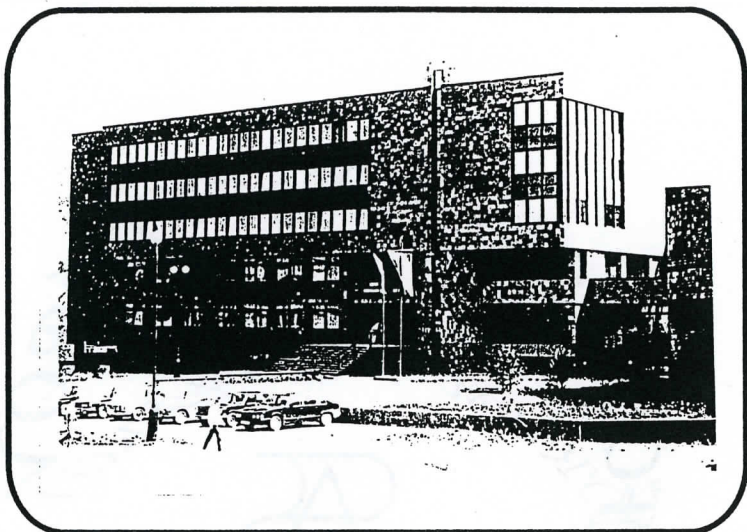

Štátny okresný archív v Žiline

ŠOKA Žilina je nástupcom troch bývalých okresných archívov a Archívu mesta Žiliny. Okresné archívy vznikli v zmysle zákona č. 29/1954 Zb. v okresoch Bytča, Rajec a Žilina z bývalých archívov ONV v sídlach týchto okresov. Napr. v Bytči už od r. 1951 pracoval ako archivár ONV **Bedrich Ševčík**. OA Bytča sústredil do roku 1960 písomnosti 18 fondov. Jedinou pomôckou, ktorú archív vypracoval bol Zoznam prameňov k dejinám RH a KSČ z fondu OÚ Bytča. Túto pomôcku spracoval v r. 1957 **Ján Kamas**. Obdobnú pomôcku z prezidiálnych spisov vypracoval i okresný archivár v Žiline **Anton Fabian**, ktorý bol za archivára bývalého JNV Žilina ustanovený už v r. 1952. V tomto čase do r. 1955 pôsobil teda i ako archivár pre mesto i okres Žilina. Archív poskytol archivne dokumenty pre **prvú slovenskú archívnu výstavu** v októbri 1952 konajúcu sa v Bratislave. V roku 1955 vznikol opätovne MsNV Žilina a boli oddelené oba archívy. Nástupcom Antona Fabiana v r. 1959 sa stal p.**Habrún**, ktorý však pôsobil v archíve len formálne krátky čas. V roku 1959 nastúpila do OA Žilina **Magdaléna Kozlíková**, ktorá pracovala do r. 1991. Zaslúžila sa o skvalitnenie práce

archívu, bola zostavovateľkou viacerých archívnych pomôcok, najmä notárskych úradov, okresných úradov atď.

V OA Rajec pôsobili do r. 1960 **Ladislav Višňovský** a **Emil Kohút**. Z ich činnosti sa nezachovala žiadna pomôcka. Z tohto archívu bolo do nového OA Žilina prevzatých 9 fondov.

Sídlo OA Žilina bolo pôvodne v budove dnešnej VŠD na Moysesovej ulici. Archív sa v roku 1961 presťahoval do prístavby Budatínskeho zámku v Žiline. Túto prístavbu tvorí bývalá kaplnka a hospodárske stavby, postavené v r. 1745. Postupnými stavebnými úpravami v r. 1961 - 1971 sme si tu vybudovali štyri kancelárie a depozity, do ktorých boli postupne presťahované písomnosti bývalých OA a Archívu mesta Žiliny ako i ďalší materiál. Tieto priestory však nikdy nespĺňali podmienky pre dobrú úschovu archívnych dokumentov, predovšetkým pre vlhkosť, prašnosť, nevykurované depozity a neskôr i pre porušenie statiku, čo bolo hlavnou príčinou nášho odchodu z týchto priestorov v roku 1993. V archíve v r. 1961 - 1993 pracovali štyria odborní pracovníci. V r. 1993 sme získali ďalšie 3 odborné sily.

Archív sa v oblasti sprístupňovania zamerlal od počiatku na inventarizáciu tzv. kmeňových fondov. Okrem nášho historicky najvýznamnejšieho fondu Mesta Žiliny, sú to fondy dvoch okresných úradov v Bytči a v Žiline, ktoré boli inventarizované v r. 1963 a 1964. Ďalej boli inventarizované fondy notárskych úradov (1967 a 1969), živnostenských

úradov - 1972, úradov práce - 1973 atď. Inventarizovali sme fondy Mestečka Rajec a Bytča a medzi prvými na Slovensku sme inventarizovali fondy katastrálneho úradu, JRD - 1980 a viacerých pozostalostí osobností pôsobiacich v Žiline.

Od r. 1980 sme pristúpili k spracovaniu fondov vo forme katalógov, z ktorých spomenieme katalógy pozostalostí, tri zväzky skupinového katalógu MNV, katalóg ONV Rajec, kde sú katalogizované i zápisnice rady a pléna (štyri zväzky) a ďalšie. Celkove má ŠOKA vyhotovených a odovzdaných 54 zväzkov inventárov a katalógov a v rukopise máme inventáre a katalógy 90 fondov, najmä škôl a MNV.

V roku 1989 náš archív, obdobne ako ostatné archívy na Slovensku, plnil úlohy v súvisi s likvidáciou a reorganizáciou organizácií a podnikov. Postupne sme museli prebrať písomnosti týchto organizácií, z ktorých najväčšiu časť tvorili MNV, MsNV Žilina a ONV Žilina. Takto sme v r. 1990 - 1992 prebrali cca 2000 b.m. písomností. Pre nedostatok priestorov sa nám podarilo zabezpečiť z časti aspoň provizórne priestory, odkiaľ sme písomnosti postupne v roku 1992 - 1994 sťahovali do nášho dnešného sídla na Predmestskej ul. č. 1 (dúfame, že do definitívneho). Tu sme v r. 1992 - 1993 presťahovali i archívne dokumenty z Budatínskeho zámku ako i kancelárie. V novej budove bývalého OV KSS postavenej v r. 1988 sme takto získali najprv tri a po ďalšom sťahovaní päť kancelárií ako i depozity v rozsahu 800 m². Tieto spĺňajú základné požiadavky na úschovu a ochranu archívnych dokumentov. Veľmi výhodné je i situovanie budovy v strede mesta. Vzhľadom na vyčerpanie kapacity depozitov však musíme uvažovať do budúcnosti i s prípadnou účelovou výstavbou resp. prístavbou k staršiemu objektu.

K najväčším úlohám archívu v súčasnosti okrem usporiadania po serií sťahovaní patrí v oblasti spracovania a sprístupňovania spracovať časť fondu MsNV Žilina - odbor výstavby. Tento historický a dokumentačný nesmierne cenný materiál obsahuje technickú dokumentáciu od začiatku 20. storočia po r. 1990 a je bádateľsky často využívaný. Vzhľadom na stav, v akom sme ho prevzali, trvajú práce na jeho spracovaní od r. 1992. V súčasnosti začíname tieto dokumenty spracovávať pomocou dvoch počítačov, ktoré sme získali v r. 1993 a 1994. Ďalej dokončujeme katalogizáciu fondu OÚ Žilina a niektorých ďalších fondov. Po ukončení reštitučno-rehabilitačnej správnej agendy, ktorá bola a je i pre nás veľkou záťažou sa chceme venovať "pravej archívnej práci" ako i využívaniu archívnych dokumentov, publikačnej

činnosti. V súčasnosti sme zlepšili technické zázemie archívu o audiovizuálne vybavenie. Máme v pláne rozširovať zbierku fotografií a videokaziet a chceli by sme si zaobstarat' aspoň ešte jeden počítač.

Archív má 412 fondov o rozsahu 2304 b. m. Z toho usporiadaných 613 b. m, inventarizovaných 1068 b. m., indexovaných 125 b.m. a nespracovaných 498 b. m.

V súčasnosti pracujú v archíve nasledovní pracovníci:

Š t a n s k ý Peter, riaditeľ, pracuje od r.1969

C h a b a n o v á Jana, zástupkyňa, pracuje od r.1972

Ing. B u b l a Peter, pracuje od r. 1993

C i n k o v á Renáta, pracuje od r. 1990

T r n o v c o v á Jana, pracuje od r.1991

Č e r e p Ondrej, voj. služba, pracuje od r. 1993

Okrem týchto pracovníkov v minulosti pracovali v rámci okresných a mestského archívu :

Bedrich Ševčík (1951 - 1952, OA Bytča), **Ján Kamas** (1955 - 1960, OA Bytča), **Anton Fabian** (1952 - 1958, OA Žilina), **Ladislav Višňovský** (1954 - 1968, OA Rajec, Žilina), **Jozef Kováč** (1956 - 1959, MA Žilina), **Habrún** (1959 OA Žilina), **Marian Klapita** (1959 - 1962 MA Žilina, OA Žilina), **Magdaléna Kozlíková** (1959 - 1991, ŠOKA Žilina), **Emil Kohút** (1960 , OA Rajec), **Ján Razga** (1960 - 1961, OA Bytča), **František Galbas** (1960 - 1972, ŠOKA Žilina), **Vojtech Špaček** (1962 - 1965, OA Žilina), **Anton Bajo** (1964 - 1973, ŠOKA Žilina),**Ivan Pastorek** (1966 - 1969, ŠOKA Žilina), **Katarína Gerová** (1974 - 1976), **Tatiana Jánošová** (1976 - 1977), **Ladislav Badalík** (1977 - 1978), **Mária Okániková** (1977 - 1981), **Jana Vozáriková** (1981 - 1982), **Anna Romančíková** (1982 - 1985), **Anna Vnuková** (1985 - 1986), **Karín Dulárová** (1986 - 1988), **Dagmar Dubačová** (1989), **Alena Čičková** (1992 - 1994), **František Mrázik** (1993 - 1995).

Peter Štanský

Archív mesta Žiliny

Z tohto pôvodne samostatného archívu do roku 1961 sme prevzali nasledovné fondy - Mesto Žilina 1321 - 1922, Veľká obec Žilina 1923 - 1945, MNV a MsNV Žilina 1945 - 1990. Nachádzajú sa tu známa **ŽILINSKÁ KNIHA** z r. 1378 - 1561, **PRIVILEGIUM PRO SLAVIS** z r. 1381, zápisnice mestskej rady v nepretržitom rade až do roku 1922, listiny počnúc **privilegiom Karola Róberta** z r.1321, účtové a daňové knihy od 16. storočia, spisy od 16. storočia, rôzne listy uhorských, českých, moravských a poľských miest a obcí, príslušníkov šľachty, správnych orgánov uhorského štátu atď.

Starostlivosťou o archív bol v počiatkoch poverený richtár, neskôr mestský notár, v 18. storočí sa vytvorila funkcia archivára, ktorým bol jeden z mestských radných. Prvé spracovanie časti archívu listín poznáme vo forme elenčov z r. 1680, 1699 a 1712. Listiny boli uložené v tzv. tajnom archíve v osobitnej skrini a prístup k nim mali len poverené osoby. Ešte i v r. 1935 existoval samostatný kľúč od priestorov archívu a samostatný od tajného archívu. Archív sa nachádzal v mestskej radnici na dnešnom Mariánskom námestí. V archíve došlo k stratám nielen odovzdaním časti spisov v r. 1757

do archívu Eszterházyovského panstva do Kismartonu, ale i ďalšími nepodchytenými výpožičkami.

Historicky najznámejšia (našťastie dočasná) strata vznikla vypožičaním si Žilinskej knihy dr. Jozefom Beckom v r. 1865. Kniha bola nájdená v jeho pozostalosti v Zemskom archíve v Brne v roku 1928 prof. Chaloupeckým a po jej zreštaurovaní vrátená späť do Žiliny.

Spracovanie archívnych dokumentov mestského archívu Ľudovítom Stárkom v r. 1843 bolo a je najdôležitejším pre štúdium stredovekých písomností. (O autorovi informujeme v osobitnej časti). V ďalších rokoch však mesto nemalo stáleho archívára okrem Mikuláša Radványiho, ktorý tu pôsobil 1912 - 1919. Z jeho činnosti sa však nezachovala žiadna archívna pomôcka. Významný je však jeho odpis Stárkových Dejín mesta Žilina, ktorých originál sa nachádza v Maďarskom národnom múzeu v Budapešti. Po Radványiho odchode za archívára Užhorodskej župy ostalo miesto archívára opäť neobsadené. V r. 1924 mesto systemizovalo funkciu archívára a vypísalo konkurz na jeho obsadenie. Žiadnik sa neprihlásil. I keď miesto archívára nebolo v tomto období systematicky obsadené, písomnosti úradu boli ukladané podľa ročníkov na mestskej radnici. V r. 1934 - 1935 pokračoval v usporiadaní stredovekých písomností podľa Stárka dr. Albert Stránsky, ktorý kartotečným spôsobom inventarizoval spisy v skupine CC 1-1355, vydal súpis listín a kníh v pomôcke Tajný archív žilinský a zoznam kníh žilinského archívu. V roku 1947 bol za mestského archívára menovaný prof. Alojz Pavlík. V r. 1948 - 1949 pôsobil ako žilinský archívár prof. Richard Marsina, ktorý sa zaslúžil o usporiadanie ďalších písomností inventarizáciou spisov a ďalšími prácami. Z činnosti mestských archívárov v r. 1952 - 1959 Antona Fabiana a Jozefa Kováča nevznikli archívne pomôcky. V r. 1959 nastúpil na základe konkurzu za mestského archívára PhDr. Marián Klapita, ktorý predtým pracoval v ŠSÚA Bratislava. Mestský archív zanikol po reorganizácii štátnej správy v r. 1960. K vlastnému začleneniu do OA Žilina došlo 1.4. 1961. Dr. Klapita spracovával predovšetkým písomnosti z r. 1923 - 1945 Veľkej obce Žilina a po jeho odchode do Považského múzea v Žiline v r. 1962, pokračoval v jeho práci Vojtech Špaček. Ten absolvent Pedagogickej fakulty v Prahe, napriek krátkemu pôsobeniu v archíve, dokončil v r. 1963 - 1964 Klapitom započaté spracovanie písomností Veľkej obce Žilina a zostavil inventár tohto fondu, zoznam prameňov RH a KSC z tohto fondu ako i inventár kníh Mesta Žilina od r. 1378. V spracovaní stredovekých písomností

mesta pokračoval i riaditeľ ŠOKA PhDr. Ivan Pastorek a dnešný riaditeľ Peter Štanský.

Peter Štanský

Archívna knižnica

Knižnica bývalého Okresného archívu v Žiline sa začala systematicky budovať v r. 1964. Základ tvorili knihy prevzaté z bývalého Mestského archívu v Žiline a právnické publikácie získané darom od Okresného súdu v Žiline.

Knižničný fond bol postupne dopĺňaný buď priamymi nákupmi v Slovenskej knihe, objednávkami z rôznych edícií a v neposlednom rade výberom často zaujímavých a inak nedostupných titulov v antikvariáte.

Mimo základnej pomôcky - prírastkového zoznamu, v ktorom je v súčasnosti evidovaných celkom 4150 titulov, sme vypracovali tematický, názvový resp. autorský katalóg.

Knihy boli niekoľkokrát premanipulované do tematických skupín, pri rozsiahlejších i do podskupín. Dnes sú usporiadané v nasledujúcich celkoch slovenské dejiny, čl.dejiny, svetové dejiny, zborníky, odborná archívna literatúra, slovníky, lexikony, štatistiky, encyklopédie, zbierky zákonov, právnická literatúra, bibliografie, filozofická - ideologická literatúra, noviny, časopisy, regionálna tlač.

V minulosti bol knižničný fond dopĺňaný i viac ako so sto prírastkami ročne, v súčasnej zložitej finančnej situácii mimo pravidelných prírastkov z periodík robíme úzko špecializovaný výber zameraný na historiografiu z aktuálnych oblastí a do knižnice pribúda len niekoľko titulov ročne.

Súčasťou knižnice je niekoľko cenných starých tlačí z cirkevného a civilného práva a s náboženskou tematikou. Najstaršou tlačou sú Skutky apoštolské z r. 1562.

Návštevníkmi archívu obdivovaný a i v súčasnosti často využívaný je 40-zväzkový Ottov slovník náučný. Knižnicu ŠOKA využívajú len pracovníci archívu a bádatelia.

Jana Chabanová

ZO SVETA

---

*VÝBOR MEDZINÁRODNEJ RADY MÚZEÍ PRE
KONZERVOVANIE**PRACOVNÁ SKUPINA "GRAFICKÉ DOKUMENTY"*

V dňoch 3. - 5. apríla 1995 sa uskutočnilo v Amsterdame zasadanie pracovnej skupiny "Grafické dokumenty" Výboru ICOM pre konzervovanie. Koordinátorom pracovnej skupiny je dr. Gerhard Banik zo Staatliche Akademie der Bildenden Künste v Stuttgarte. Na zasadnutí, ktoré sa konalo v Central Research Laboratory for Objects of Art and Science, sa zúčastnilo vyše 80 účastníkov z 12 štátov. Odznelo na ňom 26 prednášok z najrôznejších oblastí konzervovania, reštaurovania i výskumu v oblasti ochrany papiera, pergamenu, rukopisov, atď.

V prednáške "Nevhodná deacidifikácia a spevňovanie papiera" prezentovali M. Anders, A. Haberditzlová a kol. zo Stuttgartu výsledky deacidifikácie handrových i moderných drevných papierov pomocou etylmagnézia karbonátu rozpusteného v denaturovanom alkohole (DA) alebo v zmesi DA a pentánu, za súčasnej aplikácie spevňujúceho činidla na báze éterov celulózy. Sľubné výsledky budú vyžadovať ďalší systematický výskum. V ďalšom príspevku G. Banik a kol. informovali o možnosti využitia polyakrylovej kyseliny CARBOPOL^{TM} na odstránenie laku pri konzervovaní maľieb.

Reštaurovanie papiera metódou štiepenia je pomerne populárne najmä v Nemecku. A. Haberditzlová a H. Bisswanger v ďalšej prednáške (Control of Neutrase Inactivation During Paper Splitting) upozornili na nutnosť dôkladného vymytia enzýmov (proteolytický enzým neutráza) používaných na oddelenie pomocných podporných papierov prilepených želatínovým lepidlom na originál. Reziduálne enzýmy by mohli napomáhať potenciálnej mikrobiálnej degradácii v prípade zvýšenej vlhkosti. O tejto metóde - štiepení papiera - podrobne referoval aj G. Müller z Jeny (Paper Splitting - A Method for Increasing the General Stability of Written Documents with High Degree of Decomposition).

Účinkom peroxidu vodíka používaného pri bielení pergamenu, možnou depolymerizáciou kolagénových vlákien pergamenu a ochranným účinkom EDTA sa zaoberali vo svojom príspevku D. Rouy a C. Chahineová z

Výskumného centra pre konzervovanie grafických dokumentov v Paríži (Poursuite des Recherches sur le Blanchiment des Paprchemins). Používanie dublovaní na papier, textil a syntetické materiály pri reštaurovaní veľkoformátových dokumentov prezentovali M. C. Enshaianová a A. Roche z Paríža (Etude des Doublages de Dessins de Grand Format sur des Materiaux Non-Tisses). Morfológickou analýzou starovekých papyrusov, jeho výrobou ako aj analýzou moderných papyrusov (Analyse des Papyrus Anciens) sa zaoberali M. C. de Bignicourtová a F. Fliederová z Výskumného centra z Paríža.

Ústredný konzervačný ústav Baden-Württembergska plánuje inštalovať vlastnú dezinfekčnú komoru s použitím vysokotlakovej plynnej zmesi zloženej zo 6 % etylénoxidu a 94 % dioxidu uhličitého. O tomto zámere ako aj o vykonaných testoch s rôznymi vzorkami papiera, pergamenu, kože a vosku informujú A. Haberditzlová a R. Freiseisová (Effective and Gentle Disinfection of Archive and Library Material - Methods for Mass and Individual Treatment).

Vplyv atmosférického znečistenia na stamutie papiera sa študuje už niekoľko rokov a je jasné, že SO_2 , NO a NO_2 urýchľujú prirodzené stamutie celulózy. Výskumný program, v ktorom sa sleduje stamutie rôznych druhov papierov vyrobených z ihličnanovej sulfitovej bielenej buničiny (acid-free, s obsahom drevoiviny a papier s alkalickou rezervou) v neutrálnej (acid-free) archívnej krabici a krabici s alkalickou rezervou. J. Hofenk de Graaff a kol. z Ústredného výskumného laboratória z Amsterdamu s prekvapením konštatoval, že nebol žiaden významný rozdiel medzi papiermi stamutými v dvoch typoch krabíc (The Effect of "Buffered" Boxes and File Folders on Accelerated Ageing of Paper by Air Pollution). Vo výskume sa ďalej pokračuje.

Vplyvom archívnych krabíc, vyrobených z rôznych druhov materiálov (kyslá lepenka, neutrálna lepenka a plasty) na stamutie niektorých typov papierov, sa zaoberal J. Hanus (Influence of Boxing Materials on the Properties of Paper Items Stored Inside). Z výsledkov jednoznačne vyplýva, že urýchlené stamutie - bez ohľadu na druh krabice - nemá významný vplyv na zmeny vlastností alkalického papiera vyrábaného a dodávaného SCP Ružomberok. V prípade ostatných kombinácií materiálov (papiere - krabice) výsledky nie sú jednoznačné, preto sa vo výskume bude pokračovať.

S poznatkami a pozorovaniami pri konzervovaní historických tapiet oboznámil účastníkov T. McClintock z USA (Observations on the

Conservation of Historic Wallpapers). O konzervovaní papierových tapiet v rámci výukového programu konzervátorov referovala A. van Grevensteinová z Maastrichtu (Conservation of Wallpapers Within a Training Programme of Conservators) a L. Watteuwová z Belgicka o konzervovaní panoramatickej tapety "Le Battaille D°Heliopolis".

Procesom deacidifikácie a súčasného glejenia a spevňovania papiera sa zaoberali R. A. Guerra a kol. z Katalánskej univerzity v Terrasse (Procedure for Simultaneous Deacidification, Reintegration and Sizing of Paper). Výsledky ukazujú, že papiere súčasne deacidifikované zmesou nasýteného roztoku hydroxidu vápenatého alebo uhličitanu horečnatého s 2 % roztokom metylcelulózy (viskozita výsledného roztoku 200 cpoise) majú po urýchlennom starnutí vyššiu odolnosť voči ohýbaniu, ako tie isté vzorky papierov, ktoré boli najprv deacidifikované a potom vysušené a glejené rovnakými činidlami.

Cieľmi výskumného projektu EC je stanoviť vplyvy, najmä synergické efekty atmosferických polutantov a klimatických podmienok na stabilitu celulóзовých materiálov s dôrazom na papier uložený v archívoch, knižniciach a múzeách. O projekte, na ktorom sa spoločne podieľajú 4 európske výskumné ústavy a získaných výsledkoch referoval J. Havermans z Centrum TNO Papier en Karton, Delft, Holandsko v prednáške The Step CT-90-0100 Project. Okrem sledovania vplyvu polutantov (SO_2 a NO_x) na rôzne druhy papierov sa vyhodnocoval aj vplyv deacidifikačných procesov DEZ (AKZO Chemicals), MMC (Methyl Magnesium Carbonate - Sablé proces) a FMC LITHCO proces. O výskumnom projekte vedeckého vyhodnocovania, zlepšovania konzervačných postupov a stratégie v oblasti konzervovania papiera, na ktorý bol udelený grant pre School of Art History and Conservation hovoril A. Smith z Camberwell Coll. of Arts, London (Paper Substrates and Graphic Media).

Knižničné fondy Švajčiarskej národnej knižnice a fondy Švajčiarskeho federálneho archívu pochádzajú prevažne z 19. a 20. stor. Približne 80 % týchto zbierok je ohrozených kyslou degradáciou. O švajčiarskom projekte masovej deacidifikácie, cieľoch, súčasnom stave i o otvorených otázkach informovala S. Herionová z Bernu.

Konzervovanie a reštaurovanie plánov na pauzovacom papieri s použitím vodnej metódy bolo predmetom prednášky H. Homburgerovej z Berlína. Detailne informovala o niektorých postupoch a porovnávala ich

výhody a nevýhody (Conservation of Drawings on Tracing Papers Using an Aqueous Method).

S projektom na záchranu 7 albumov z lodžského geta, predstavujúcich konzervovanie papiera, fotografií, rôznych výstrižkov, listov, obrázkov, atď. oboznámili účastníkov S. Mizrachi a V. Grossová z Izraela. O použití metódy na odstraňovanie olejových škvŕn z pergamentu referovala I. Mokrecovová zo Štátneho výskumného ústavu pre reštaurovanie v Moskve. Na tieto účely použili pastu na báze silikagélu so zmesou organických rozpúšťadiel. Výsledky sú lepšie ako po aplikácii tradičných spôsobov (A Method for Extracting Oil Varnish from Parchment).

Korózia atramentov je častou príčinou aj degradácie samotného papiera. Hoci deacidifikácia spomaľuje tento proces, nezastavuje koróziu atramentov. J. Neevel z Centrálnych výskumných laboratórií v Amsterdame informuje o dosiahnutých výsledkoch s použitím solí kyseliny fitovej na spomalenie korózie železodubienkových atramentov (Phytate: A Possible Conservation Agent for the Treatment of Ink Corrosion Caused by Iron-Gall Inks).

Štruktúrou vlákien papiera starých rukopisov a ich štrukturálnymi charakteristikami, ako dôsledkami kyslej degradácie a deacidifikácie sa zaoberala C. Sistachová z Barcelony, kým D. van der Reyden a M. Barerová z CAL, Smithsonian Inst., USA prezentovali charakteristiky pergamenových papierov a Fei Wen Tsai (tiež CAL) moderných ručných čínskych papierov používaných na ázijské maľby.

Codex Eyckensis je pergamenový rukopis z 8. st. O rozsiahlom projekte konzervovania, ktorý zahŕňoval jeho dôkladné štúdium, výskum vlastností použitých materiálov a trval od 1986 do 1993, referoval s bohatou fotografickou dokumentáciou J. Wouters a kol. z Belgicka.

M. V. Jusupovová zo Štátneho historického múzea z Moskvy poukázala na hlavné princípy metodického riešenia problémov pri konzervovaní múzejných objektov rôznej chemickej povahy ako aj o činnosti Vedeckého reštaurátorského oddelenia Múzea, ktoré má 75 pracovníkov.

Zasadenie pracovnej skupiny "Grafické dokumenty" by sa malo v roku 1996 uskutočniť v Edinburgu v Škótsku.

Jozef Hanus

6. KONFERENCIA ARCHIVÁROV ČESKEJ REPUBLIKY

(časť prvá)

V dňoch 2. - 4. mája 1995 sa v Benešove pri Prahe uskutočnila 6. konferencia archivárov Českej republiky, ktorú usporiadali Česká archivná spoločnosť a Česká informačná spoločnosť (pobočka pri SÚA Praha). Téma konferencie znela *VÝPOČTOVÁ TECHNIKA V ARCHÍVNICTVE*. Pre referujúcich boli vymedzené tri tematické okruhy:

1. Prínos výpočtovej techniky pre archívniectvo a spisovú službu.
2. Výpočtová technika (VT) a predarchívna starostlivosť.
3. Počítačové diskety a netradičné nosiče, ochrana dát a spôsob ukladania.

Oficiálny zoznam účastníkov konferencie obsahoval 180 mien. Na rozdiel od doterajších konferencií Spoločnosť slovenských archivárov zastupoval len jediný člen, ktorý z poverenia jej výboru pozdravil českých kolegov a zaželel konferencii úspešný priebeh. Zároveň mu pripadla úloha sledovať celý program konferencie a napísať o ňom informatívnu správu, z ktorej vyberáme:

S úvodným zásadným referátom *O zmysle VT v archívniectve* vystúpil PhDr. Vladimír Růžek (Archívna správa MV ČR). Rozvíjaniu témy referátu predchádzalo zodpovedanie otázok:

- aká je vybavenosť VT v sieti štátnych a mestských archívov v ČR,
- aké je počítačové vzdelanie archivárov.

Z dotazníkovej ankety sekcie AS MV ČR (marec 1995) vyplynulo, že v 81 priamo riadených archívoch je 280 počítačov. Do ankety sa nezapojili tri archívy, z nich Archív hl. mesta Prahy má 17 stolných a 6 prenosných počítačov. Vyhodnotenie ankety prinieslo poznatok, že 70% počítačového parku vyhovuje (386DX, 486SX, 486DX, Pentium) a 30% je podľa súčasných merítok zastaralá VT (XT, AT286, 386SX). Nájdu sa príkre rozdiely: 2 ŠOKA PC ešte nemajú, niektoré sú vybavené len jedným PC AT 286, 2 ŠOKA majú špičkové vybavenie s inštalovanou sieťou a serverom. Rozdiel vidno aj pri porovnaní vybavenosti okresných a oblastných archívov. V oblastných archívoch vyhovuje len 50% počítačového parku. Uvedený priaznivý pomer (70% - 30%) teda profilujú okresné archívy.

Počítačová gramotnosť je praktickou požiadavkou súčasnosti. Referujúci konštatoval, že počítačové vzdelanie archivárov je neuspokojivé.

Kurzy základov VT organizované sekciou AS MV ČR nemôžu naraz uspokojiť všetkých záujemcov. Preto je potrebné investovať do samovzdelávania, súkromného štúdia základov počítačovej anatómie a práce operačného systému.

Referujúci potom prešiel k prehľadu možností, ktoré VT ponúka archívnictvu v oblasti aplikovaného software. Najrozšírenejším programom sú textové editory. Špecifikom ich využitia v archívnictve je možnosť generovať z textu registre. V archívoch sa môžu uplatniť aj programy typu Desktop Publishing (vydavateľstvo na stole), grafické programy, editory videozáznamov, tabuľkové kalkulátory pre štandardné štatistické výpočty a ekonomickú (mzdovú a účtovnú) agendu. Uvedené programy sa však bezprostredne nedotýkajú archívnej metodiky spojenej s evidenciou a spracúvaním archívnych fondov a s vytváraním historicko-pramenného informačného aparátu. Takýmto software je databáza, ťažisko využitia počítačov v archívoch. **Vo vytváraní a uplatnení databáz referujúci vidí najväčší prínos VT v archívnictve.** Databázové aplikácie výdatne pomôžu orientovať sa v prameňoch. Obohatia odbor aj metodicky, pretože archívári budú nútení prispôbovať archívnu metodiku podmienkam databázového prostredia. Databázový prístup sa postupne premení v archívnu metódu databázového spracúvania archívnych dokumentov (fondov). Žiadna VT však neodníme z archívárov ich intelektuálnu a fyzickú prácu.

Archívny informačný systém ČR (ARS) je registrovanou súčasťou informačného systému ČR s nadväznosťou na doporučované štandardy. Jeho koncepcia sa opiera o archívne zákonodarstvo, garantom jeho tvorby a rozvoja je sekcia AS MV ČR. Jednotlivé archívy celoštátnej siete sa stanú archívnymi informačnými centrami, ktoré budú schopné poskytnúť relevantné informácie o ktoromkoľvek inom archíve v ČR. Podstatou tejto koncepcie je vytvorenie celoštátnej databázy JAF (v realizácii), vytvorenie databázy archívnych pomôcok (program ARKY) a zamýšľaný program na tvorbu archívnych pomôcok, ktorý bude databázou a súčasne operatívnym nástrojom pri usporadúvaní, inventarizácii a katalogizácii archívneho materiálu. Uvedená triáda bude jadrom ARSu, záväzným pre výmenu dát medzi archívmi.

V tomto systéme už jestvujú aj iné programy (P.E.P.A., ARCHIV I, REGISTER, ARCHÍVNA KNIŽNICA atď.).

V závere svojho vystúpenia dr. Růžek prirovnal konferenciu k ceste, ktorou prítomní budú kráčať pri hľadaní zmyslu uplatnenia VT v archívnictve.

Referát *VT a spisová služba* predniesol PhDr. Jiří Ůlovec (AS MV ČR). Analyzoval stav v ústredných úradoch ČR pokiaľ ide o automatizáciu spisovej služby. Konštatoval, že možno pozorovať pasívne využívanie VT (na evidencie). Automatizované systémy pre spisovú službu sa uplatňujú v neuspokojivej miere. Aktívne je o. i. MV ČR, ktoré pre okresné a obvodné úrady zabezpečilo od s. r. o. GORDIG Jihlava (dr. Bittner) software SSL - Systém spisovej služby. Referujúci označil uvedený software ako doposiaľ najdokonalejší automatizovaný systém spisovej služby použiteľný v ČR (v evidencii písomností je pre systém charakteristické používanie čiarového kódu). Firma N. I. T. sa v ČR nepresadila. Upozornil o. i. na požiadavku, aby pri tlači dokumentov bola zabezpečená jej kvalita LQ alebo aspoň NLQ (kvalita DRAFT nepostačuje).

Ako tretí v poradí odznel referát Mgr. Jozefa Šeregiho (Archív hlavného mesta SR Bratislavy) *K využívaniu VT v predarchívnej starostlivosti so zameraním na evidenciu pôvodcov registratúr*. Išlo o aktualizovanú verziu príspevku o databázovom programe AZPR (Automatizovaný zoznam pôvodcov registratúr, Slovenská archivistika, 1993/1). Ocenením konštruktívnosti nápadu a jeho realizácie v AMB je skutočnosť, že príspevok inšpiroval vedenie českého archívnictva k získaniu príslušnej údajovej základne od Českého štatistického úradu a k zabezpečeniu vytvorenia obdobného programu REGISTER, ktorý sa stal súčasťou ARSu. Bol už rozposlaný štátnym a mestským archívom v ČR. Jeho využitím sa bude môcť o. i. diferencovať príslušnosť jednotlivých archívov k pôvodcom písomností.

PhDr. Tomáš Kalina (SÚA Praha) referoval o databázach *SPISOVNE, SKARTÁCIA A PREBERANIE*, ktoré boli vytvorené na jeho pracovisku. Počiatky automatizovanej evidencie v uvedenej oblasti siahajú v SÚA Praha datujú do 80. rokov, kedy začínal s dnes už muzeálnou VT.

O databázovom programe Počítačová evidencia podnikových archívov P.E.P.A. hovoril Martin Seidler (Zemský archív Opava) v referáte *Využitie VT na evidenciu podnikových spisovní a archívov*. Návrh projektu vznikol v r. 1993. Program v FOXPRO má štyri úrovne: základné informácie o podniku (musia sa vložiť), o podnikovom archíve, o archívnom materiáli a o kontrolnej činnosti. Kolegovia v ČR sa teraz pokúšajú napojiť príslušnú automatizovanú údajovú základňu štatistiky, resp. program REGISTER, na prvú úroveň programu P. E. P. A. (zodpovedá to našej snahe spojiť AZPR s automatizovanou evidenciou spisovní, resp. podnikových archívov).

PhDr. Petr Vorel (Východočeské múzeum Pardubice) v svojom referáte *Praktické skúsenosti s počítačovou dokumentáciou archívnych dokumentov* oboznámil účastníkov konferencie s využívaním databáz v múzeách. V referáte *Evidencia pečatí pomocou VT* PhDr. Karel Müller (Zemský archív Opava) konštatoval, že jediným východiskom na uspokojivé vyriešenie problému je využitie VT (scanner). Znenie príslušnej počítačovej vety nie je ešte dotvorené. 1. blok programu uzavrel referát PhDr. Bohumíra Roedla (ŠOKA LOUNY) *Spracovanie zbierky fotografií v programe Fotoarchív Bach*. Výhody uvedeného spracovania viedli referujúceho k výroku, že nepoužiť VT pri spracovaní zbierky fotografií je anachronizmus.

K prvému bloku programu sa diskutovalo pred večerou a po nej odzneli ešte dva referáty. V prvom PhDr. Václav Babička (SÚA Praha) upozornil, že popri otázkach hardware a software treba vidieť aj *Lingvistické problémy automatizovaných informačných systémov*. V druhom referáte *Slovník archívnej terminológie* PhDr. Zdeněk Šamberger konštatoval, že súčasné kontakty Českej archívnej spoločnosti s Nemeckou informačnou spoločnosťou a využívanie VT v českom archívnictve odhalili rozkolísanosť českej archívnej terminológie a jej zastaralosť. Po vyriešení koncepčných a kompetenčno-organizačných otázok by mal nový český slovník archívnej terminológie výjsť o 3 - 5 rokov. Uvedené referáty podnietili živú diskusiu.

Druhý deň konferencie uviedol referát PhDr. Kateřiny Smutnej (Moravský zemský archív Brno) *Možnosti využitia programu ARCHIV I v štátnych archívoch a v neštátnej sfére*. Program (prostredie FOX@LH 6 PRO) bol vytvorený za metodickéj spolupráce pracovníkov MZA Brno.

PhDr. Hubert Valášek (MZA Brno) sa pokúsil o *Zhodnotenie doterajšieho využitia VT v štátnych archívoch*. Kriticky konštatoval, že v minulosti boli centrálna a lokálne záujmy často protichodné, pri zavádzaní automatizovaného archívneho informačného systému sa neprihliadalo na časový harmonogram plnenia ostatných úloh, program JAF si kvôli chybám vyžadoval neustálu reinstaláciu, školili sa ľudia, ktorí na počítač dovedy nesiahli. Pozitívom je dnešná novelizovaná ponuka ARSu. Ak sa má jeho programové menu využívať, je nevyhnutné zvýšiť počet pracovníkov, najmä v okresných archívoch a úlohy vyplývajúce z tohoto využívania plánovať. V oblastných archívoch sa žiada reštrukturalizovať oddelenia podľa (dejinných) časových období. Brzdou vo vývoji je fakt, že v súčasnosti sú archívy nútené suplovať úlohy spisovní. Referujúci vyslovil názor, že archivár je informatik a až potom historik.

Úvahový príspevok, tak možno označiť vystúpenie Mgr. Lydie Bašteckej (ŠOKA Náchod) *Počítače v okresnom archíve*. Z 15 sledovaných ŠOKA len asi polovica pracovala s databázovými súbormi. Ostatné využívali počítač len ako textový editor, čo je nežiadúci luxus a pre počítač degradácia. Možno hovoriť o miestnom konzervatizme niektorých humanitne zameraných (vedúcich) pracovníkov ŠOKA. Často chýba počítačová gramotnosť, potrebný je zlom v psychológii a orientácia na vyhľadávanie informácií prostredníctvom počítača.

Charakter historického prehľadu mal referát PhDr. Emila Kordiovského (ŠOKA Břeclav) *VT v juhomoravských štátnych okresných archívoch*. Člen redakčnej rady každoročne vydávaných výročných správ uvedených archívov, autor početných príspevkov na pertraktovanú tému spomenul o. i. požiadavku prepracovať metodiku vkladania dát do počítača tak, aby bola zabezpečená vzájomná kompatibilita pri využívaní vložených dát.

Eva Ješutová, prom. hist., (Český rozhlas) v referáte *VT v archívnych a programových fondoch ČRO* uviedla, že v polovici 80. rokov klasické kartotéky už nepostačovali požiadavkám pracovníkov rozhlasu. Úsek dokumentácie a archívnych fondov preto dostal centrálny počítač, bol vytvorený pracovný tím pre automatizáciu programových fondov. Po prechodnom období, v ktorom používali domáce počítače TEXT 01, začali pracovať na PC, v súčasnosti využívajú už aj prenosné počítače. Odovzdávanie všetkých informácií prebieha prostredníctvom diskiet, počítačová sieť bola vytvorená r.1994. Automatizovaný informačný systém Českého rozhlasu ako celok je aplikovaným databázovým informačným systémom (odvodený ORATOR).

Návrat k praktike stredovekých kópiírov využívaním formulárov zabudovaných do počítačových programov, konštatoval v svojom referáte *Použitie počítačov v decíznej oblasti Akadémie vied ČR - dnes a pozajtra* PhDr. Jindřich Schwippel (Archív Akadémie vied ČR). Autori formulárov zostávajú v anonymite a hrozí, že diplomatika 21. storočia bude musieť bádať po protonotároch formulárov a krmíchoch databáz. Súčasne mizne prehľad prehľad o genéze písomností, pretože obvykle sa vytlačí už len výstupný variant. Vznikajú písomnosti nového typu. Referujúci vyzval odstrániť hrozbu anonymity a sledovať genézu písomností ("počítačová diplomatika").

Ing. Zdeněk Votruba (Česká zemědělská universita Praha) v referáte *Prehľad a využitie lokálnych a vzdialených počítačových sietí* vykreslil

podstatu a výhody počítačovej siete. Sieť informácie sprístupňuje a zároveň rieši práva prístupu k dátam. Dnes už aj v okresných mestách sa možno napojiť na celosvetovú medzinárodnú počítačovú sieť INTERNET (zriadenie vlastnej domény vyjde hlboko pod 10 tisíc Kč). V polemickej diskusii o irelevantnosti takéhoto napájania, keď ešte nie sú dáta na výmenu (Dr. Růžek), referujúci zdôraznil, že predmetom výmeny nemusí byť len výmena dát z databáz (je možná len v angličtine alebo francúzštine). Môže ním byť aj komunikácia (korešpondencia v ľubovollnom jazyku), prehľad o medzinárodných štandardoch (možno aj archívnych). Za využívanie INTERNETu školy neplatia nič, firmy mesačne 1200 - 1500 Kč. Ing. Votruba odhadol, že od archívu by sa mohlo požadovať 500 - 800 Kč za štvrtrok. Účastníkom INTERNETu sa žiadateľ stane po 6 mesiacoch (zriadenie domény musí najprv prejsť všetkými servermi siete).

S notebookmi, subnotebookmi, palmtopmi - subtílnymi osobnými počítačmi oboznámil prítomných referát Oldřicha Smolu (Archív hlavného mesta Prahy) *Prenosné počítače v archívnictve*. Šesť prenosných počítačov v pražskom mestskom archíve, vybavených faxmodemovou kartou, umožňuje archivárom vkladať údaje do databáz priamo v depotoch, využívajú sa v skartačnom konaní, pri štúdiijných cestách v zahraničí. Ich mobilitnosť umožňuje pracovať operatívne mimo kancelárie, v priestoroch, kde je telefón, resp. aspoň zásuvka na elektrický prúd. Pretože, aj keď sú vybavené batériami, tie sú zatiaľ ešte málo výkonné a na jeden cyklus nabitia umožňujú len niekoľkohodinovú prevádzku počítača.

Z referátu Tomáša Jakla, študenta Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej Praha, *Výuka využívania VT na FF UK*, vyplynulo, že na fakulte je prodekanom ustanovená 10-členná komisia elektronizácie a ako účelové zariadenie pracuje fakultné laboratórium VT. Kurzy základov ovládania počítača prebiehajú v dvoch cykloch, zaisťuje ich Ústav informatiky a knihovedy. Základný kurz na katedre logiky trvá týždeň (MS DOS, NC, T602, vývoj smeruje k WINDOWS), 2. cyklus je nastavbový. Organizujú sa aj kurzy na využívanie medzinárodnej počítačovej siete INTERNET (fakulta je na túto sieť napojená). Ako potom v diskusii odznelo, skúsenosť z výuky v uvedených základných kurzoch hovorí, že zle prospieva študent, ktorý ešte neprišiel do kontaktu s PC. Je zrejmé, že v prípade "počítačového vzdelávania" ide o viacvrstvový spôsob získavania poznatkov.

Dlhoročná podniková archivárka KUD Kladno PhDr. Anna Mayová uviedla *Praktické ukážky archívnych evidenčných pomôcok spracovaných na*

PC v Archíve Kamenouhelných dolů Kladno, resp. v Archíve POLDI Kladno. Automatizácia spisovenských a archívnych prác má v jej prípade dlhoročnú tradíciu. V súčasnosti prostredníctvom s. r. o. ESACOMP Kladno sa záujemcom ponúka program PODNIKOVÝ ARCHIV.

(pokračovanie v budúcom čísle)

Jozef Šeregi

DISKUSIA

Poznanky a skúsenosti získané pri vykonávaní kontrol odbornej správy záznamov a predarchívnej starostlivosti o písomnosti

Za obdobie, počas ktorého pracujem v Štátnom okresnom archíve v Žiline v oblasti kontroly odbornej správy záznamov a predarchívnej starostlivosti o písomnosti, som vykonal a vykonávam tieto kontroly v úradoch všeobecnej štátnej správy, v špecializovanej štátnej správe, v orgánoch miestnej samosprávy, v školskej správe, ako aj v štátnych a cirkevných všeobecných aj odborných stredných školách, na stredných odborných učilištiach, na základných školách všetkých typov, v zdravotníckych zariadeniach, vo výrobných a spotrebných družstvách, v záujmových zväzoch a organizáciách, kultúrnych ustanovizniach, poľnohospodárskych a roľníckych družstvách a pod. v regióne nášho okresu.

Aj keď každá z kontrolovaných organizácií má svoje vlastné špecifické podmienky, u väčšiny z nich bolo spoločné poverenie jedného pracovníka starostlivosťou o spisovú službu, ktorý mal túto funkciu kumulovanú s inými pracovnými povinnosťami. Nebolo však výnimkou, že na pracovné povinnosti spojené s týmito úkonmi, nebol určený nikto. V prevažnej väčšine takéto riešenie postačuje, no vyskytujú sa aj prípady u väčších organizácií, kde by pri dôslednom výkone tejto práce bol pracovník plne vyťažovaný. Podľa vyjadrení zodpovedných vedúcich pracovníkov kontrolovaných subjektov, najväčším problémom pri zabezpečovaní tejto problematiky, je nedostatok mzdových finančných prostriedkov.

Určitý, aj keď nie úplný a možno trochu všeobecný obraz sledovanej problematiky môže poskytnúť sumárny výsledok vykonaných kontrol v r. 1994, keď zo 188 iba v 7,45% z nich bol spísaný záznam a vo zvyšných 92,55% protokol. Skutočný stav nie je až taký bezútešný, ako hovoria uvedené suché čísla, ale pravdou je, že naprávať a vylepšovať možno naozaj dosť. Najlepší skutkový stav sa vyskytuje v zabehnutých organizáciách, v ktorých bol už v predchádzajúcom časovom období venovaný patričný dôraz na výkon tejto práce a robia ju skúsení pracovníci. Nie je to však pravidlom. Hlavnou a možno povedať zásadnou požiadavkou a predpokladom pre dobrý výkon tejto práce je osobnosť zodpovedného pracovníka. Tým chcem povedať, že rozhodujúcou nie je skúsenosť ani rutina, ale vzťah k práci, záujem o ňu a pochopiteľne neodmysliteľná patričná pedantnosť. Nezanedbateľným je postoj vedúceho pracovníka príslušného subjektu ku tejto problematike.

V novovytvorených orgánoch miestnej samosprávy nemali vypracované vlastné interné smernice pre vedenie spisovej služby a vo veľkej časti prípadov, keď do práce nastúpili ľudia neznalí problematiky, bola ťažká orientácia. Nemožno však niektorým uprieť snahu pri vybavovaní písomnej agendy a ukladaní písomností aj keď pre nevedomosť označovanými iba druhom a rokom. Absenciu potrebnej smernice odstránili "Vzorový kancelársky poriadok mestských a obecných úradov" a "Vzorový registratúrny plán mestských a obecných úradov" publikované v 1., 2. a 3. tohoročnom čísle časopisu Verejná správa.

V mnohých organizáciách nemali vypracovanú a prijatú vlastnú internú smernicu pre vedenie spisovej služby. V ďalších je potrebné po určitých zmenách pôvodne vypracované interné smernice aktualizovať a prispôbiť súčasnému skutkovému stavu.

Z tohto dôvodu a z neho vyplývajúcej nevedomosti, pracovníci písomnosti označovali iba druhom a rokom, bez ukladacích a skartačných znakov a skartačných lehôt. Vo väčšine prípadov však bolo pri odkladaní písomností dodržiavané ich triedenie podľa druhov a týchto podľa rokov. Vo všetkých prípadoch je však reálny predpoklad, že po prijatí vlastnej internej smernice a jej osvojení, doterajšie nedostatky budú odstránené.

Žiaľ takéto presvedčenie som nenadobudol pri kontrole v jednej nomenovanej organizácii. Už prvý dojem pri vstupe do kancelárie pracovníčky zodpovednej za výkon tejto práce, som mal nedobrý. Všade pohádzané (lebo o uložení nemožno hovoriť) po stoloch veľké množstvo

písomností a podobný obraz aj v registračných skrinkách. Možno, že tým u svojej riaditeľky vytvárala dojem veľkej pracovnej vyťaženia. Nevieť ?! Podobný obraz aj pri pohľade do evidencie a k tomu slovný výklad, ako má strašne veľa práce a nevie, čo má skôr urobiť. Ono je to asi pravda, ale príčinou nie je určite množstvo práce. Predo mnou bola posledná kontrola v tomto zariadení vykonaná bez dvoch mesiacov, pred šiestimi rokmi. Najsmutnejšie však je, že mnou spomínaná pracovníčka bola účastná aj tej poslednej kontroly a od toho času bez prerušenia pracuje v organizácii. Vtedy prijaté opatrenia zostali iba nesplnenými želaniami. Na odložených písomnostiach sa zmenilo iba ich fyzické množstvo. V zariadení došlo medzičasom ku výmene na poste riaditeľa. Možno nastane zmena k lepšiemu, ale len v prípade "tlaku" novej pani riaditeľky na spomenutú pracovníčku a vyžadovanie plnenia pracovných úloh bezo zbytku. (V tomto prípade sa určite nejedná o vyššie spomenutú "osobnosť".)

Priestorové podmienky a vybavenie miestností vyhradených pre odkladanie písomností možno v priemere hodnotiť ako dobré, s menšími niekedy väčšími odchýlkami.

Archívna evidencia odložených písomností ako aj skartačná činnosť v kontrolovaných organizáciách, je priamo úmerná existencii, resp. absentovaniu interných smerníc u nich.

Záverom predpokladám, že dodržaním určitej únosnej periodicity kontrol s patričným metodickým usmernením pracovníkov účastných na tomto pracovnom procese, sa podarí stabilizovať, resp. zvýšiť úroveň odbornej správy záznamov a predarchívnej starostlivosti o písomnosti a prispieť tým k zachovaniu mnohých dôležitých a vzácných dokumentov pre budúce generácie.

Ing. Bubla Peter

KNÍŽNÉ NOVINKY

Jurová, A., Šalamon, P.: Košice a deportácie Židov v roku 1944, s. 177.

Zborník príspevkov z odborného seminára k 50. výročiu deportácií z Košíc, konaného 19. Mája 1944. Zborník obsahuje príspevky týkajúce sa tragického obdobia dejín Slovenska v rokoch 1938 - 1944. V kontexte židovskej otázky a peripétii židovského obyvateľstva počas druhej svetovej vojny sú zahnuté udalosti z oblasti Košíc, východného Slovenska a celého slovenského územia.

Tomášek, D.: Pozor cenzurováno! aneb ze života sodružky cenzury. Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 1994, Praha, s. 157.

"Vážený soudruhu, s vědomím a souhlasem s. náměstka Kudmy dovoluji si Vás požádat o poskytnutí několika desítek knih pro zaplnění služební knihovny. Jde pouze o vnější vzhled a nezáleží na obsahu těchto knih. Ke knihovně nemá nikdo přístup, takže by nebylo na překážku, kdyby byly k dispozici jen knihy cizojazyčné, určené ke skartaci. Děkuji za pochopení..." Takto začíná kniha D. Tomáška, v úvode ktorej podáva krátke dejiny cenzúry od vynájdenia kníhtlače. Obsahom knihy sú však najnovšie dejiny cenzúry v Československu od roku 1948, k napísaniu ktorých autor použil hlavne dokumenty uložené v archíve federálneho ministerstva vnútra a archíve predsedníctva federálnej vlády, no i spomienky pamätníkov.

Martina Šlampová

ZO ZASADNUTIA VÝBORU

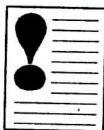
Členovia výboru Katarína Magurová, Milan Mišovič, Juraj Roháč, Božena Slezáková, Ladislav Vrteľ a Anna Buzinkayová sa spolu s predsedníčkou Veronikou Novákovou stretli dňa 23. 6. 1995 v štátnom oblastnom archíve v Bratislave.

Hlavnou náplňou zasadnutia bola odborná príprava a organizačné zabezpečenie konferencie na tému "Komunikácia v archívnom systéme", ktorý sa bude konať v dňoch 26. - 28. septembra 1995 v Dolnom Kubíne a v Krakove (podrobnejší program je uverejnený na inom mieste). Prednášky odznejú v zasadačke Okresného úradu v Dolnom Kubíne na Nám. Slobody č. 1, účastníci budú ubytovaní v hoteli Park. Prihlášky na konferenciu budú účastníci posielat' do Archívu hl. mesta Bratislavy.

V časti "Rôzne" informovala A. Buzinkayová o kolloquiu zástupcov spolkov archivárov stredoeurópskeho regiónu, o 25. rakúskom archívnom dni a o slávnostnom podujatí usporiadanom z príležitosti 50 - teho výročia založenia Rakúskeho štátneho archívu, V. Nováková o prihláške na registráciu periodickej tlače, týkajúcej sa Fóra archivárov.

Ďalšie zasadnutie výboru SSA bude v 1. polovici septembra 1995. Dátum a miesto upresníme do konca augusta.

Anna Buzinkayová

SERVIS

 24. apríla 1995 generálny sekretár Charles Kecskemeti CONSEIL INTERNATIONAL DES ARCHIVES oznámil PhDr. Veronike Novákovej, predsedníčke SSA, že na zasadnutí výkonného výboru v Guangzhou (Čína) bola SSA prijatá za člena Medzinárodného zhromaždenia archivov.

 Redakčná rada sa ospravedlňuje za oneskorenú distribúciu júňového čísla, ktoré je zapríčinené technickou poruchou.

OSOBNOSTI

Ludovít Stárek (Sztarek)

(30.3. 1803 - 22.3. 1863)

Po absolvovaní gymnaziálnych štúdií v Trenčíne a Nitre a po štúdiach na Bohosloveckej fakulte v Nitre bol vysvätený za kňaza v r. 1826. 30.3. 1826 prišiel do Žiliny za kaplána. V r. 1833 bol v Žiline zriadený Nitrianskym biskupstvom sirotinec pre pozostalé deti obetí moru najmä z Trenčianskej stolice. Stárek tu bol v r. 1833 - 1837 učiteľom, potom až do r. 1845 riaditeľom. V r. 1845 odišiel do Trenčína, kde pôsobil ako farár, dekan i riaditeľ gymnázia. Známe je jeho znovuobjavenie latinského nápisu na trenčianskej skale a jeho preklad. Publikoval i viaceré historické články, napr. spracoval prvé syntetické dejiny Žiliny a v rukopise dejiny Trenčína. Pre náš archív má najväčší význam jeho usporiadanie písomností žilinského mestského úradu. Toto usporiadanie a jeho inventarizáciu dokončil v roku 1843 napísaním rukopisného elenchu pod názvom ELENCHUS DOCUMENTORUM ARCHIVY R. P. CIVITATIS SOLNA CONFECTUS PER LUDOVICUM SZTÁREK. Vlastný rukopis elenchu však napísal Ján Štrbík, chovanec sirotinca, o čom svedčí nielen rozsiahly úvod k elenchu, ale i jeho latinská poznámka pod názvom diela. Stárka k napísaniu elenchu a usporiadaniu archívu vyzval žilinský richtár František Gerometta, otec troch známych spisovateľov a národných buditeľov, nakoľko v archíve mesta sa nenachádzali iné pomôcky okrem elenchov listín z r. 1699 a 1712, čo nestačilo pre potreby mesta. Stárek pri usporiadaní písomností mesta zvolil vecné hľadisko. Podľa pôvodného usporiadania ponechal len listiny v tzv. tajnom archíve a mestské knihy - mestské protokoly, súdne, účtové a daňové knihy. Spisy a čiastočne i knihy začlenil nechronologicky do 24 vecných skupín, ktoré označil abecedne a v rámci skupín numericky. Takto označil i spisy na ich rube. Medzi spisy zaradil i cechové spisy a knihy, ktoré vznikli z činnosti jednotlivých cechov. Ku každému spisu (knihe) vypracoval stručný obsah s časovým údajom. Elench je napísaný v latinskom jazyku.

Stárek bol erudovaným a jazykovo výborne pripraveným archivárom i historikom. Jeho registry sú výstižné a elench celkovo slúži ako pomôcka v súčasnosti. I keď nepodchytil všetky spisy a knihy vzniknuté z činnosti mestského úradu do r. 1843 a sú v ňom isté nedostatky v zmysle dnešných kritérií na spracovanie fondu miest, nemenili sme systém usporiadania spisov, ktorý zaviedol a v ktorom pokračoval i Albert Stránsky, pôsobiaci ako žilinský mestský archivár v čase od 3.4.1934 - 28.8.1935, ako i profesor PhDr. Richard Marsina, Dr.Cs., ktorý v r. 1948 - 1949 pokračoval v usporiadacích prácach vtedajšieho mestského archívu.

Peter Štánský

(Bližšie aj Biografický slovník V., s. 339)

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová

Toto číslo pripravil kolektív: Štátneho okresného archívu v Žiline.

Technická úprava : Z. Kollárová.

Distribúcia: Štátny okresný archív v Žiline.

Náklad: 250 ks.

Stárek bol erudovaným a jazykovo výborne pripraveným archivárom i historikom. Jeho registry sú výstižné a elench celkovo slúži ako pomôcka v súčasnosti. I keď nepodchytil všetky spisy a knihy vzniknuté z činnosti mestského úradu do r. 1843 a sú v ňom isté nedostatky v zmysle dnešných kritérií na spracovanie fondu miest, nemenili sme systém usporiadania spisov, ktorý zaviedol a v ktorom pokračoval i Albert Stránsky, pôsobiaci ako žilinský mestský archivár v čase od 3.4.1934 - 28.8.1935, ako i profesor PhDr. Richard Marsina, Dr.Cs., ktorý v r. 1948 - 1949 pokračoval v usporiadacích prácach vtedajšieho mestského archívu.

Peter Štánský

(Bližšie aj Biografický slovník V., s. 339)

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová

Toto číslo pripravil kolektív: Štátneho okresného archívu v Žiline.

Technická úprava : Z. Kollárová.

Distribúcia: Štátny okresný archív v Žiline.

Náklad: 250 ks.